

Verslaglegging sessies OCW Kennismarkt 2015

x Keynote: Gedragseconomie voor het onderwijs

Philip Oreopoulos van de University of Toronto gaf een mooi overzicht van de mogelijkheden om gedragswetenschappelijke interventies te gebruiken in het onderwijsbeleid. Daaruit komt naar voren dat het heel effectief kan zijn om studenten bijvoorbeeld te helpen bij het aanvragen van studiebeurzen of hen bijvoorbeeld via smsjes in de zomer te herinneren dat zij zich moeten inschrijven voor een vervolgstudie.

Robert Dur van de Erasmus Universiteit hield in zijn reactie een pleidooi voor het uitvoeren van experimenten in de Nederlandse context,. Ervaringen in het buitenland bieden niet altijd de garantie dat dezelfde effecten ook in Nederland optreden. Tegelijkertijd is het ook leerzaam om te ontdekken dat iets niet werkt. Daarbij pleitte Dur ervoor om te kijken naar brede uitkomstmaten, meer dan alleen testcores.

x Sessie A: Excellentie in het Hoger Onderwijs

Nederland is koploper wat betreft honoursprogramma's in het hoger onderwijs. Zo blijkt uit het onderzoek van Marca Wolfensberger in 11 Europese landen. Talentontwikkeling staat overal (enigszins) op de kaart, maar is mede dankzij het Sirius Programma in Nederland het meest ontwikkeld. Zoals in de gepresenteerde praktijkvoorbeelden bij de Universiteit Leiden en de Hogeschool Rotterdam. Studenten ervaren het als een verademing extra uitgedaagd te worden, net als hun docenten. Vraag is wel hoe het honoursonderwijs zich verder ontwikkelt als de middelen uit het Sirius Programma wegvallen.

x Sessie B: Verbinden van leren en werken in het MBO

NedTrain is in 2012 samen met het ROC Twente en het ROC Amsterdam begonnen met twee zgn. Technieklfabrieken om onderhoudspersoneel voor de treinen van NS op te leiden. De studenten krijgen na succesvolle afronding van de opleiding een diploma Mechatronica MBO niveau 2 én een baan bij NedTrain. De opleiding wordt geheel op locatie van de Technieklfabriek gegeven en kenmerkt zich vooral doordat de praktijkvakken geheel worden geplaatst in de context van het reguliere werk van NedTrain.

Een belangrijke reden voor NedTrain was de gebrekkige aansluiting van het (reguliere) MBO op de wensen van NedTrain. Aspirant studenten moeten solliciteren. NedTrain let erg op houding en motivatie; maar 10% van de sollicitanten wordt aangenomen. De eerste lichte studenten is in juni 2014 afgezwaaid. De tevredenheid met de opleiding was groot: de opleiding biedt (1) een – voor deze studenten – zeer aantrekkelijke combinatie van vooral veel specifieke praktijkvakken en theorie, (2) geeft studenten vertrouwen in eigen kunnen en ... (3) biedt een baangarantie. Volgens sommige aanwezigen biedt de Technieklfabriek een model dat veel ruimer in het MBO zou kunnen worden uitgerold. Vraag blijft natuurlijk wel hoe studenten op te leiden tot duurzaam inzetbare vaklieden en tot kritische burgers van deze samenleving.....

x Sessie C: Serious gaming

Presentatie Esther Oprins

TNO is bezig een model te ontwikkelen om games te valideren, bestuderen of de leerdoelen van de game zijn behaald. Bijvoorbeeld: een game om de Engelse uitspraak te verbeteren d.m.v. spraakherkenning.. Hierbij is een licht significant verschil bij leerprestaties én vooral groot effect bij motivatie van de leerlingen geconstateerd. De conclusie luidt dat er meer onderzoek nodig is naar serious gaming + instrumenten ontwikkeld moeten worden.

Educatieve games zijn moeilijk te ontwikkelen en het motiveren van mbo-studenten hierbij is lastig alsmede het juiste startniveau te vinden. De game moet zowel didactisch

als visueel goed opgebouwd zijn. Leerlingen willen ook direct effect zien van hun leeropbrengsten.

Presentatie Ilona Friso

Inzet van de rekengame One2Count om de rekenvaardigheden te verbeteren. De problemen van het project zijn het speelgedrag van studenten dat niet echt intensief is. Daarnaast blijft het lastig het juiste startniveau te vinden voor de studenten.

x Sessie D: Gezonde scholen

Gezonde scholen werken integraal, gestructureerd en vraaggestuurd. Scholen doen al heel veel op dit domein. Onze boodschap is om de verschillende onderdelen aan elkaar te verbinden. Meer informatie hierover is te vinden op: gezondeschool.nl. Gezonde school is opgebouwd in verschillende peilers: weten wat er gebeurt, is de omgeving op orde (ook het netwerk), wat biedt je als onderwijs aan en heb je opgeschreven wat je doet?

Gezonde school stimuleert scholen om zich op alle domeinen te bewegen. De quickscan over hoe gezond jouw school is geeft inzicht in wat de school doet en kan doen. 3500 scholen willen iets doen met gezonde scholen. Het vignet 'gezonde school' kun je krijgen door iets te doen op één van de thema's.

x Sessie E: Educatieve agenda Limburg

De Educatieve agenda Limburg is een samenwerking van de kennisinstellingen hoger onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, besturen van het primair en voorgezet onderwijs en de Provincie Limburg. Door de dialoog tussen partijen, het samen leren en samen werken willen deze partijen beter onderwijs en een efficiëntie aansluiting van dat onderwijs op de Limburgse arbeidsmarkt realiseren. In de sessie werden vanuit verschillende perspectieven door Trudie Schils Lex Borghans (beide onderwijseconoom aan de universiteit Maastricht en trekker van de educatieve agenda), Guido Timmermans en Olaf van Egdom (beide docent én onderzoeker op het Sintermeerten College in Heerlen), Esmee Jonk (onderzoeker aan de Universiteit Maastricht) en Gerda Verbraeken (Provincie Limburg) voorbeelden gegeven van de meerwaarde en opbrengsten van deze samenwerking in de praktijk. Centraal stond de meerwaarde van de continue dialoog tussen onderzoek, onderwijspraktijk, bestuur en beleid waarin de verschillende spelers elkaar verrijken en voeden met inzichten, data en kennis uit hun eigen vakgebied en door die samenwerking onderzoek en onderwijs een stap verder brengen.

x Sessie F: De cultuurkloof: cultuurverschillen en sociale afstand

Leiden smaak- en cultuurverschillen tussen Nederlandse hoger- en lager opgeleiden tot sociale afstand of zelfs tot een 'cultuur kloof'? Deze vraag stond centraal bij de presentatie van Giselinde Kuipers, hoogleraar cultuursociologie aan de UvA. Zij zette uiteen dat er verschillen bestaan in de manier waarop hoger- en lager opgeleiden (alledaagse) cultuur ervaren en andere groepen ander beoordelen o.b.v. hun smaak en cultuurparticipatie. Deze conclusie past binnen een aantal ontwikkelingen in de samenleving, waaruit opgemaakt kan worden dat de sociale afstand groeit. Deze 'kloof' is zeker niet onoverbrugbaar, maar het wordt wel steeds makkelijker dit niet te doen; er zijn steeds minder instituties die ons dwingen contact te maken met andere groepen of lagen van de bevolking. Sikko Cleveringa bevestigde dit beeld. Hij beschreef vanuit de praktijk dat er steeds minder sprake is van een hiërarchische onderneming van cultuur: het is steeds meer alsof er verschillende substelsels naast elkaar bestaan. Vanuit cultuurperspectief geen probleem: binnen deze subculturen kunnen mensen voldoende intrinsieke en extrinsieke voldoening halen. Maar de vermindering in communicatie tussen subgroepen is wel een potentieel maatschappelijk probleem. Iedereen is gebaat

bij een stabiele samenleving, waarin men oog en begrip heeft voor elkaars verschillen. Mooie voorbeelden (Wijksafari, Volksopera) werden genoemd waarin is gezocht naar hybride vormen tussen hoge en lage cultuur. Quirine van der Hoeven lichtte toe hoe OCW op deze kwestie heeft ingezet, maar gaf ook ideeën hoe dit nog beter kan in de toekomst. Ten slotte kwam er een levendige discussie op gang over de zwaarte van het probleem, 'ouderwetse' aspecten van het OCW-beleid en wie en hoe verantwoordelijkheid kan nemen.

Ronde 2: 15:30 – 17:00

x Keynote: Big data

Steeds meer data komen beschikbaar. Wat kunnen we ermee? Datajournalist Frédéric Ruys (bekend van 'Nederland Van Boven') en blogger Reinout van Brakel (blog 'Onderwijs in Grafieken') trakteerden de aanwezigen op een inspirerende aaneenschakeling van interessante grafieken en andere visualisaties, en gaven inzicht in vragen als: Welk perspectief belicht je? Welke vraag staat centraal? Welke grafieken werken? En welke soorten grafieken zijn op het kantoor van Van Brakel verboden maar wist Ruys desondanks te gebruiken om inzichten over te brengen aan de lezer? Aan veel grafieken blijken zogenaamde open data van overheidsorganisaties als DUO ten grondslag te liggen, onderzoekers doen daarentegen niet altijd afstand van hun data. En natuurlijk was er aan het einde een korte discussie om die ene, controversiële grafiek van een internationale organisatie. Een discussie die toch maar onderstreepte dat er tussen kunst en wetenschap iets bijzonders gebeurt.

x Sessie G: Overgangen in het onderwijs/Academische Werkplaats

De academische werkplaats beoogt samenwerking tussen beleid, wetenschap en praktijk. Het is een aanpak die veel tijd en dialoog vergt. Margriet van der Sluis presenteerde een kwalitatieve studie naar de verschillende waarden die beleidsmedewerkers, docenten, studenten en werkgevers hebben. In beleid wordt meer waarde gehecht aan de kwaliteit van diploma's. Voor docenten telt meer de structuur van de opleiding. Er zit soms spanning tussen de waarden van verschillende actoren. Stan Vermeulen presenteerde een studie naar de vaardigheden van leraren ten opzichte van niet-leraren. Daar zit gemiddeld genomen weinig verschil in. Voor de vervolgstudie 'Wie wordt leraar' gaat hij via de AW in gesprek met leraren.

x Sessie H: Drijfveren van onderzoekers

Rosalie Belder van het Rathenau instituut heeft onderzoek gedaan onder 4000 universitaire onderzoekers naar hun drijfveren. Hieruit bleek dat de onderzoekers minder tijd aan onderzoek besteden dan afgesproken, en meer aan onderwijs en management. De onderzoekers vinden dat het onderzoek het belangrijkste doel is, slechts 4% vindt onderwijs het belangrijkste doel (voor persoonlijke ontwikkeling). Er is een betere balans nodig tussen onderwijs en onderzoek. Inge van der Weijden heeft onderzoek gedaan naar de carrière en motivatie van post doctoralen. Voor slechts 20% van de post doctoralen is er een werkplek bij de instelling beschikbaar. De carrière is dus onzeker. 85% ambieert een academische carrière, maar liefst 94% is negatief over het krijgen van een vast contract. De post doctoralen zijn wel erg tevreden over collega's en de werkomgeving. Ze vinden het lastig om met de begeleider te praten over hun carrière (ook buiten de wetenschap).

x Sessie I: Data teams

Oprichter Kim Schildkamp legt opbrengst gericht werken uit aan de hand van haar project Datateam. In dit project pakt een groep van leraren, teamleiders & bestuurders

een probleem aan via de empirische cyclus die toepasbaar is gemaakt voor scholen. Daarna bespreekt Anne Tappel haar ervaring in een datateam op haar school. Beide hebben gezien dat het helpt in het creëren van een meer onderzoeksgerichte houding en het ontcrachten van mythes. Ook zagen zij dat waar er eerst vaak een externe attributie wordt gezocht voor de problemen het datateam later ook meer naar interne oorzaken keken. Wel waren zij het erover eens dat de tijdsduur van zo'n project vaak te lang duurde voor beleid.

x Sessie J: Mogelijkheden van robotisering voor de samenleving

Als eerst werden er in deze sessie kansen van de robotica geïntroduceerd. Wat zijn robots, wat zijn de technische uitdagingen en welke kansen bieden ze voor onze maatschappij? Robots zijn *superpowertools* die het werk vergemakkelijken en tegelijkertijd andere eisen stellen aan het werk. Nederland is goed in staat om vele niche toepassingen te ontwikkelen mits we in staat zijn de juiste mensen op te leiden. Ook zijn er kansen om de maakindustrie weer terug te krijgen.

De impact van robots op de arbeidsmarkt wordt vervolgens besproken. De arbeidsmarkt bestaat uit de match van taken (van werkgevers) en vaardigheden (van werknemers). Robotisering/automatisering treft vooral de middelbaar opgeleiden die routine matige taken uitvoeren.

Vanuit het beleid is er de vraag hoe met deze veranderingen om te gaan. Een aanbeveling vanuit deze sessie is: creëer een leercultuur op de werkvloer om een leven lang leren te stimuleren.

x Sessie K: Governance van nieuwe netwerken: jeugdzorg & onderwijs

Na een korte introductie van de sprekers en een rondje door de zaal, gaat Caroline Vink van start met haar presentatie. Zij heeft bij het NJI een onderzoek gedaan naar hoe internationaal gezien inclusief onderwijs vorm krijgt. Drie landen zijn daarbij interessant om eens te bekijken: Finland, Denemarken en Engeland. Het volledige onderzoek is te vinden op de site van de onderwijsraad.

Hierna gaf Regina Stoutjesdijk (Onderwijsraad) een presentatie over het advies wat zij hebben uitgebracht over onderwijs en zorg. Een van de belangrijke bevindingen die zij gaven was dat de school meer een werkplaats moet zijn van zorg, in plaats van slechts een vindplaats. Marja van Leeuwen (SWV Helmond-Peelland) was het hier echter niet meer eens. Zij pleitte ervoor om de rollen van alle betrokken partijen zuiver te houden. Laat het onderwijs les geven en aan hun primaire doel voldoen. Verder ging haar presentatie over de monitor die de samenwerking tussen onderwijs en zorg in kaart brengt. De discussie over school als werkplaats heeft ook na haar presentatie nog een vervolg gehad, waar een interessant debat over ontstond!

x Sessie L: Samenwerking tussen onderzoek en onderwijs

De resultaten van het onderzoek moeten goed zijn (goed onderbouwd, goed uitgevoerd), maar het praktijkgericht onderzoek moet vooral ook doorwerken in een onderzoekende cultuur in de school, gericht op verbetering. Om die cultuur te krijgen is steun van schoolleiding van groot belang, maar docenten moeten zelf gemotiveerd zijn. Er is ook meer onderzoek in de lerarenopleiding nodig om onderzoekende cultuur te versterken. Niet de vraag 'wat werkt' is van belang, maar de vraag onder welke omstandigheden en condities iets werkt.

"Onderzoeksresultaten kunnen niet op eigen houtje over de kloof vliegen"

Kortdurend of langdurig onderzoek; om de school goed mee te krijgen zijn praktische resultaten op korte termijn belangrijk. Maar ook in de scholen is opvolging van het onderzoek belangrijk om cultuur blijvend te veranderen.

Grootste uitdaging en ook vaak erg tijdrovend is de vraagstelling van het onderzoek goed te krijgen: echt gedragen vanuit de praktijk, maar ook goed onderzoekbaar! Daar moet goede samenwerking starten. Uit de praktijk: "het onderzoek heeft ervoor gezorgd dat we veel met de kwaliteit van het onderwijs zijn bezig geweest; dat proces was 10x zo waardevol als het uiteindelijke onderzoeksrapport zelf".